

שמחת יו"ט לדעת הרמב"ם: שלשה דיני שמחה

א. הקדמה

איתא בגמ' (פסחים קט.) "תניא, רבי יהודה בן בתירא אומר בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר, שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלקיך. ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא ביין, שנאמר ויין ישמח לבב אנוש". דנו הראשונים על הקשר בין הקיום שמחה ע"י אכילת בשר קדשים ושמחה ביין בזה"ז.

הריטב"א (סוכה מב:) מסביר "לא אמרו שאין שמחה אלא בבשר אלא למצוה מן המובחר כל היכא דאפשר אבל לא לעכב". משמע מדבריו שיש חיוב א' כללי למצוות שמחת יו"ט, מן המובחר יש לקיימו ע"י אכילת בשר הקרבנות, אבל ג"כ יכולים לקיימו ע"י שאר מיני שמחות.

לעומת זאת הרמב"ם (ספר המצוות עשה נד) כ' "והמצוה הנ"ד היא שצונו לשמוח ברגלים והוא אמרו יתעלה (דברים טז:יד) ושמחת בחגך ... והענין הראשוני הרמוז אליו בצווי הזה הוא שיקריב קרבן שלמים על כל פנים. ואלו השלמים נוספים על שלמי חגיגה והם נקראים בתלמוד שלמי שמחה. ומהקרבן שלמים אלו אמרו (קדושין לד.) נשים חייבות בשמחה. וכבר בא הכתוב (דברים כז:ז) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלקיך. וכבר התבארו משפטי מצוה זו ג"כ בחגיגה. וכולל באמרו ושמחת בחגך מה שאמרו ג"כ שמח בכל מיני שמחה. ומזה לאכול בשר בימים טובים ולשתות יין וללבוש בגדים חדשים ולחלק פירות ומיני מתיקה לקטנים ולגושים. ולשחוק בכלי ניגון ולרקוד במקדש לבד והיא שמחת בית השואבה. זה כולו נכנס תחת אמרו ושמחת בחגך. ומה שיתחייב מהם יותר שתיית היין לבד כי הוא יותר מיוחד בשמחה".

משמע מהרמב"ם שיש ב' קיומים בשמחת יו"ט. "ענין הראשון", והוא "שיקריב קרבן שלמים", "וכולל באמרו" והוא "שמח בכל מיני שמחה".

כמו"כ הרמב"ם מביא ב' הקיומים האלו במקומות שונות במשנה תורה, אכילת קרבנות ("הענין הראשון") בהל' חגיגה, ושאר מיני שמחה ("וכולל באמרו") בהל' יו"ט. לכו' יוצא שהחייבים שונים לגמרי, ולהרמב"ם, אף בזמן שביה"מ קיים יש מצוה לשמח בשאר מיני שמחות מלבד החיוב לאכול בשר הקרבנות.^{2 1}

ב. נפקא מינא בין הריטב"א והרמב"ם

א. חילוק לחיוב נשים

בין שמחה ע"י אכילת הקרבנות לשמחה בשאר מיני שמחות

איתא ברמב"ם (ספר המצוות עשה נד) "והענין הראשון הרמוז אליו בצווי הזה הוא שיקריב קרבן שלמים על כל פנים. ואלו השלמים נוספים על שלמי חגיגה והם נקראים בתלמוד שלמי שמחה. ומהקרבן שלמים אלו אמרו נשים חייבות בשמחה". ולכו' משמע מדברי הרמב"ם שנשים חייבות דוקא באכילת הקרבנות³ ולא בשאר מיני שמחות. כן ג"כ יוצא מדברי הרמב"ם במשנה תורה, שלעומת שמחה בקרבן שכ' הרמב"ם (חגיגה א: א) "ונשים חייבות במצוה זו", גבי שאר מיני שמחות, כ' הרמב"ם (יו"ט ו: יח) "כיצד הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות, והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממונו, והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא בייין", ומשמע שהחיוב קאי על האנשים לקנות הבגדים לנשותיהם ולא על הנשים עצמן (מדהדגיש הרמב"ם "קונה להן", שבעליהן קונים, לעומת הלש' "האנשים אוכלין בשר", שמתאר מעשה המשמח

¹ "ק"ק מלש' הגמ' "בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר."

² יש להעיר שיש מן האחרונים שלא הבינו כן בדעת הרמב"ם. השאג"א (סו) מוכיח מכמה סוגיות בגמ', ומפסקי הרמב"ם, דאשה חייבת במצות שמחה. אולם, ראיותיו נובעות מסוגיות ומפסקי הרמב"ם שדנות בענייני שמחה בקרבן, ויוצא שסובר, לפחות שאף אם יש ב' דינים לדעת הרמב"ם, הדינים תלויים זה בזה. ולכו', לדברינו בדעת הרמב"ם, אין להוכיח חיוב שמחה בשאר מיני שמחות מחיוב שמחה בקרבן שבעצם אין שום קשר בכלל בין הדינים ויש כמה נ"מ ביניהם. ולקמן נביא מהגרא"מ שך שלדעת הרמב"ם יש חילוק בין חיוב נשים בקרבן לשאר מיני שמחות.

³ דנו האחרונים על לש' הרמב"ם "שיקריב קרבן שלמים" במקום "אכילת קרבן שלמים", ע"י אבי עזרי (חגיגה ב: ב) והמכתב מהחזו"א הנדפס בס' אבי עזרי (ח"ג בסוף הספר).

עצמו ולא קניית הבשר). וכבר העיר כן הגרא"מ שך (אבי עזרי חגיגה ב:י) וכ' "הרי מפורש כ' (הרמב"ם) שהחיוב על הנשים הוא רק חיוב קרבן שלמים, ולא זכר שגם חיוב השמחה בכלל, היא על הנשים".

לעומת הרמב"ם, הריטב"א (קידושין לד: ד"ה ומהדרינן) משוה חיוב נשים בשמחה ע"י קרבן וחיובן בשאר מיני שמחות (וסובר שחייבות בשניהם).

כנר' שהריטב"א והרמב"ם כאן הולכים לשיטתם. הרמב"ם סובר שיש ב' קיומים שונים של שמחה, וממילא יש מקום לחלק בין חיובן בב' המיני שמחה, אולם לריטב"א, לא יתכן לחלק ביניהם.⁴

ב. חילוק בין חיוב שמחה באכילת קרבנות מול שאר מיני שמחות בליל יו"ט הראשון

איתא בגמ' (פסחים עא.) "והיית אך שמח לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה. אתה אומר לרבות לילי יום טוב האחרון, או אינו אלא לרבות לילי יום טוב הראשון תלמוד לומר: אך חלק", שאין מצות שמחת יו"ט בלילה הא' של יו"ט.

הגמ' במו"ק (יד:): אומרת "אבל אינו נוהג אבילותו ברגל, שנאמר ושמחת בחגך. אי אבילות דמעיקרא הוא אתי עשה דרבים, ודחי עשה דיחיד. ואי אבילות דהשתא הוא לא אתי עשה דיחיד ודחי עשה דרבים." הראשונים מאירים שמשמע מהגמ' במו"ק שהדינים של שמחת יו"ט ואבילות הם מצוות עשה דאורייתא אלא שאבילות היא רק 'עשה דיחיד' ושמחת יו"ט היא 'עשה דרבים'. יש דיון מהו המקור בתורה לחיוב אבילות. הרי"ף (ברכות י.) סובר שהמקור הוא אנינות.

איתא בגמ' (זבחים צט:): "תניא אנינות לילה מדברי תורה, דברי רבי יהודה. ר"ש אומר אונן אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים", שר"י סובר שהאיסורי אנינות שייכים אף בלילה אחר יום הקבורה, ור"ש סובר שהאיסורים נגמרים בסוף היום. הרי"ף (שם) פוסק כר"ש וז"ל "יום ראשון

⁴ יש קושיא על דעת הרמב"ם מהגמ' בר"ה (ו:): שמביאה הפסקא "אשה בעלה משמחה" גבי קרבן. ע"י באבי עזרי שם שדן על זה.

דהוא יום מיתה הוא ניהו דאיתיה מדאורייתא אבל מליל יום שני ואילך דרבנן נינהו, וממשיך להקשות "ואי קשיא לך ההיא דגרסינן במס' מועד קטן בפרק ואלו מגלחין (יד): אבל אינו נוהג אבלותו ברגל דכתי' ושמחת בחגך אי אבלות דמעיקרא היא אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד וש"מ דאיכא חיובא דאורייתא בתר דנפיק ליה יומא קמא דהוא יום מיתה", שאיך הגמ' במו"ק אומרת שיש סתירה בין אבלות דאורייתא לשמחת יו"ט דאורייתא, הרי אפ' כשקובר בעיו"ט, לאור שפסקינן כדעת ר"ש, האבילות דאורייתא כבר נגמרה כשנכנס יו"ט. מתרץ הרי"ף "ההיא לא קשיא מידי דה"ק אבל אינו נוהג אבלותו ברגל לדברי הכל ואפילו למ"ד יום ראשון תופס את לילו מדאורייתא", שהגמ' במו"ק שם הולכת למ"ד שאנינות לילה מדברי תורה.

השאג"א (סח) מקשה "ע"כ ס"ל [לרי"ף] דשמחה נוהג בליל יו"ט ראשון מה"ת ואתי עשה דרבים ודחי לעשה דיחיד. וקשה לי מהא דפסחים (עא) דקאמר והיית אך שמח לרבו' ליל יו"ט אחרון וכו' ת"ל אך חלק, ומפ' מאי ראית מרבה אני ליל יו"ט אחרון שיש שמחה לפניו ומוציא אני ליל יו"ט ראשון שאין שמחה לפניו, ש"מ שאין מצות שמחה נוהג בליל יו"ט ראשון מה"ת". רוצה לומר, שאיך מועיל הסברת הרי"ף שהסתירה בין אבילות לשמחת יו"ט היא בליל יום א', לפי הגמ' בפסחים (עא) אין חיוב שמחה מדאורייתא בליל יום א'.⁵ העמק ברכה (שמחת יו"ט אות א) מביא דעת הגר"ח "דהא דנתמעט ליל יו"ט הראשון משמחה היינו דוקא שמחת שלמי שמחה, דמכיון דאין שמחה לפניו אינו מחויב לזבוח בערב יו"ט שלמי שמחה כדי לאכלם ולשמוח בהם בלילה. אבל משאר מיני שמחות אנשים בראוי להם ביין ונשים בכגדי צבעונים דהוו נמי מן התורה לא נתמעט וחייבים בהם אפי' ליל יו"ט הראשון", שכשהגמ' בפסחים המעיט ליל יום א' מחיוב שמחה, המיעוט קאי דוקא אשמחה באכילת הקרבנות, ולא בשאר מיני שמחות.

לכ' תירוץ הגר"ח הולך דוקא על דרך הרמב"ם, שיש הבדל מהותי בין שמחה ע"י קרבן לשאר מיני שמחות, וממילא יתכן לחייב נשים בא' מהן ולפטרן מהב'. אולם, לדעת הריטב"א ששאר מיני שמחות הוא אופן שאינו

⁵ השאג"א בקושייתו כאן הולך לשיטתו (שהערנו בהערה לעיל) שסובר כדעת הריטב"א שאין הבדל בין שמחה בקרבן לשאר מיני שמחות.

מן המוכחר⁶ של קרבן, לכ' לא יתכן שיחול החיוב שאר מיני שמחה בליל הא', כשהחיוב קרבן חל דוקא ביום.

ג. לילה הולך אחר היום, או יום הולך אחר הלילה לגבי שמחה

איתא בגמ' (חולין פג.) "בקדשים לילה הולך אחר היום", שלעומת כה"ת כולה שהיום הולך אחר הלילה, לגבי קדשים הלילה הולך אחר היום. ולאור זה כותב מו"ר הגר"צ שכטר שליט"א (בעקבי הצאן עמ' פא) "מאחר דעיקר ענין השמחה הכתוב בתורה הוא באכילת קדשים, ובקדשים הרי קיי"ל דהלילה הולך אחר היום, אולי י"ל דבכה"ג, הבשר שאכל בליל י"ז תשרי עלה למצות שמחה של יום ט"ז⁷. ולכ' יש להעיר שהנחת היסוד של הגר"צ ש"עיקר ענין השמחה הכתוב בתורה הוא באכילת קדשים" תלוי במח' הריטב"א והרמב"ם דלעיל, ולדעת הרמב"ם לכ' אין מקום לסברא זו.⁸

ד. כמה ימים חייב לאכול בשר קדשים

איתא בגמ' (ר"ה ד:-ה.) "אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא מניין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה תלמוד לומר בחג המצות ובחג השבעות

⁶ עדיין צריך עיון על כוונת הריטב"א ששמחה בבשר היא "מצוה מן המוכחר" וממילא שאר מיני שמחות אינו מן המוכחר. יתכן שהקיום בשאר מיני שמחות הוא ממש בדיעבד, ואולי משמע כן מלש' הגמרא (פסחים קט.) "בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר". אולם, ע"י לקמן שלדעת התוס', שהולכים כנר' כדעת הריטב"א, אין חיוב לשמח באכילת בשר הקרבנות בכל יום מימי היו"ט. ומסתמא הטעם לזה הוא שסוברים ששמחה באכילת קדשים היא כעין הידור מצוה, אבל בעצם יכולים לקיים מצות שמחה אף בשאר מיני שמחות ואפי' לכתחילה. לאור זה, לא רציתי לכתוב שכוונת הריטב"א היא ששאר מיני שמחה הם 'בדיעבד'.

⁷ הגר"מ וויליג (קול צבי חלק יח) חולק על דברי מו"ר הגר"צ ש"אף על הצד ששמחת יו"ט נובע מחיוב קרבנות, עיי"ש.

⁸ שאלתי למו"ר הגר"צ ש"אמר שלדעת הגר"ח אין לומר שלילה הולך אחר היום לגבי שאר מיני שמחות, וברוך שכוונתי.

⁹ לדעת הרמב"ם יש אפשרות שאף אם חיוב אכילת קדשים מתחיל ביום וגומר בלילה, חיוב שאר מיני שמחות (כמו שתיית יין) מתחיל בלילה וגומר ביום, וכדיני כה"ת כולה (ויוצא למשל, שאם בזמן המקדש אכל בשר הקרבנות ושתה יין באותה סעודה בליל י"ז תשרי, שתיית היין תעלה לחיוב שמחה של יום י"ז, ואכילת בשר הקרבן תעלה לחיוב של יום ט"ז).

ובחג הסכות, מקיש חג השבועות לחג המצות, מה חג המצות יש לו תשלומין כל שבעה אף חג השבועות יש לו תשלומין כל שבעה. וליקש לחג הסוכות מה להלן שמונה אף כאן שמונה... תפשת מרובה לא תפשת, תפשת מועט תפשת. אלא למאי הלכתא כתביה רחמנא לחג הסוכות, לאקושיה לחג המצות מה חג המצות טעון לינה אף חג הסוכות טעון לינה. והתם מנלן, דכתיב ופנית בבקר והלכת לאהליך, שיש חיוב לינה ביו"ט. תוס' (שם) מקשים "תימה דתיפוק ליה דטעונין לינה משום שלמי שמחה דהיו כל שמונה כדתנן ההלל והשמחה שמונה בפ' לולב וערבה (מב:): ואפי' בשאר ימות השנה אם מביא קרבן טעון לינה כדתניא בספרי ופנית בבקר והלכת לאהליך מלמד שטעונין לינה כלומר כל הזבחים דומיא דפסח אין לי אלא אלו בלבד מנין לרבות עופות ומנחה יין ולבונה ועצים ת"ל ופנית כל פינות שאתה פונה מן הבקר ואילך, כלומר שבכל מקרה יש חיוב לינה מפני הקרבת הקרבן בעד מצות שמחת יו"ט, ולמה הצריכה התורה לחייב עוד חיוב לינה מדיני יו"ט. תוס' מתרצים "אמרינן בפ' אלו דברים (פסחים עא.). [שיוצאים ידי חובת שמחה] אפי' בכסות נקיה ויין ישן". לכ' התוס' כאן הולכים כשיטת הריטב"א¹⁰ שקרבן אינו אלא מצוה מן המובחר של שמחת יו"ט, אבל יכולים לצאת ג"כ בשאר מיני שמחות אף בזמן המקדש. אולם לדעת הרמב"ם, אין שום קשר בין החיובי שמחה באכילת קדשים ובשאר מיני שמחות, ולא יתכן לצאת חיוב אכילת קדשים בשאר מיני שמחות.

ג. הגדרת הב' דיני שמחה לדעת הרמב"ם

כתב המהר"ל (באר הגולה באר הרביעי פרק יג) "דע, כי השמחה הוא מצד הנפש, כי השמחה הוא כאשר האדם הוא בשלימותו, ואין שלימות רק אל הנפש, ולא אל הגוף החמרי, מצד שהגוף החמרי הוא בכח ולא בפעל, ואין בו שלימות כלל במה שאינו בפעל, ויש לו כבידת הטבע. ואדרבא, מצד הגוף החמרי, שהוא בכח, ימצא התוגה", היינו שהמושג 'שמחה' שייך רק אל הנפש¹¹ וכנר' שאין, למשל, שתיית יין בלי שום רצינות (או דברים אחרים

¹⁰ משמע מדברי התוס' בכמה מקומות (למשל ר"ה ו: ד"ה אשה) שסוברים כדעת הריטב"א (שסותמים שיש השוואה בין שמחה ע"י קרבן ושמחה בשאר מיני שמחות), ותוס' שהבאנו הולכים לשיטתם.

¹¹ עי' כע"ז בובקשתם משם הע' יט.

שהעולם החילוני מחשבים 'כיף'), שייך בכלל לשמחה, ויש לעיין מה הם הגורמים של שמחה ע"פ פסוקי התורה.

בחמשה חומשי תורה מצינו ב' תופעות של שמחה, שמחה הנובעת מקירבה לבני אדם¹², ושמחה הנובעת מקירבה לה'¹³.¹⁴ כנר' שלרמב"ם "ושמחת בחגך" כולל חיוב לשמח ביו"ט בב' מיני שמחה האלו, קירבה לבני אדם ע"י שאר מיני שמחות, וקירבה לה' ע"י קרבן. ברור שאכילת קדשים גורם שמחה של קירבה לה' (שבל"ז למה יש חיוב בבשר קרבן כפרט ולא יכולים לקיים המצוה ע"י אכילת בשר חוליין), ולכ' משמע כן מלש' הרמב"ם (חגיגה ב:י) "מצוה זו היא לשמוח באכילת בשר לפני ה'". וכנר' שיש כמה ראיות מהרמב"ם שהחיוב של שאר מיני שמחות הוא תופעה של שמחה ע"י קירבה לבני אדם, וכדיבואר.

בפתיחתו להלכות שאר מיני שמחות בהל' יו"ט כ' הרמב"ם (יו"ט ו:יז-יח) "וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו שנאמר ושמחת בחגך וגו', אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כמו שאנו מבארין בהלכות חגיגה יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובניו ביתו כל אחד ואחד כראוי לו. כיצד הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממונו, והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין". והיינו, שמגדיר עצם מצות שמחה של האיש עצמו, כחיוב להיות הוא שמח וגם שאחרים יהיו בשמחה (היינו שהחיוב שמחה של המשמח מחייב שישמח אחרים, ולא רק שמשמחם כדי שיקיימו המצות שמחה של עצמן).¹⁵

¹² כגון: בראשית לא:כו – ואשלחך בשמחה ובשרים בתך ובכנור, שמות ד:יד – וראך ושמח בלבו, דברים כד:ה – ושמח את אשתו אשר לקח.

¹³ כגון: ויקרא כג:מ – ושמחת לפני ה' אלקיכם שבעת ימים, דברים כז:ז – וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלקיך.

¹⁴ יש מספר פס' שבמבט הא' לא משמע כן, אבל, כמדומה, שכבר דנו עליהם המפרשים במקראות גדולות (ע' למשל האור החיים לדברים לג:יח), ועל דרך המהר"ל שהבאנו.

¹⁵ יש קושיא על הסברינו שאף גבי שמחה בקרבן כ' הרמב"ם (חגיגה ב:יד) "כשיזבח אדם שלמי חגיגה ושלמי שמחה לא יהיה אוכל הוא ובניו ואשתו בלבד וידמה שיעשה מצוה גמורה, אלא חייב לשמח העניים והאמללים שנאמר והלוי והגר והיתום והאלמנה, מאכיל הכל ומשקן כפי עשרו". ולכ' לפי דברינו צ"ע, דהרמב"ם בהל' חגיגה דן על מצות שמחה

ולכ' ברור מדהביא הרמב"ם דינים אלו גבי שמחת יו"ט שזהו חלק מהותי ממצות שמחת יו"ט ולא רק פרט מדיני צדקה.¹⁶

עוד ראי' לזה מדסובר הרמב"ם (כהערת הרב שך לעיל) שנשים פטורות משאר מיני שמחות. בדרך כלל אין לאשה יכולת הממוני לשמח אחרים, וממילא לא חייבן התורה במין זה של שמחת יו"ט. אולם, בחיוב אכילת קרבן, אין צד לחלק בין אנשים לנשים, כי השמחה בקרבן נובעת מקירבה לה' ששייכת לאנשים ונשים בשוה.

ד. המקור בפסוקים לב' דיני שמחה לדעת הרמב"ם

לאור שלדעת הרמב"ם, יש זמנים שונים לשמחה ע"י קרבן ושמחה ע"י שאר מיני שמחות (לגר"ח שיש חיוב רק בשאר מיני שמחות בליל א'), ושהם מוטלים על בני אדם שונים (לגרא"מ שך שרק החיוב שמחה בקרבן חל על נשים), לכ' לא יתכן ששניהם נכללים תחת פס' א', ולכ' צ"ע לדעת הרמב"ם היכן יש ב' פסוקים לחיוב שמחה עם קרבן וחיוב שמחה עם שאר מיני שמחות.

המקור למצות שמחת יו"ט הוא (דברים טז:יד) "ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך", ולכ'

בין אדם למקום, ולמה יש חיסרון במצוותו אם אינו מצרף אחרים? יתכן שהתשובה היא שכשהרמב"ם מצריך שיצטרף אחרים לשמחתו, יש חילוק בין לשונו בהל' יו"ט והל' חגיגה. בהל' חגיגה כ' "וידמה שיעשה מצוה גמורה", היינו שאף שקיים מצוה שלא בשלימותה לא קיים המצוה לגמרי, לעומת זאת, בהל' יו"ט (ו:יח) כ' "מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו", ואולי משמע שלא קיים המצוה כלל, או לפחות, שיש חיסרון מהותי לעצם הקיום שלו. בנוסף לזה בהל' חגיגה, מביא הרמב"ם נקודה זו רק בגמר כל ההלכות, לעומת זאת, בהל' יו"ט, הרמב"ם פותח את ההלכות, בחיוב שמחה שבכללו משמח אחרים. ואולי הביא הרמב"ם הנקודה של צירוף אחרים בהל' חגיגה כי, לאור שב' אופני המצוה נכללים תחת מצות עשה נד, והרמב"ם מביא מצוה זו בכותרת להל' חגיגה, הרמב"ם שם רצה להעיר שמלבד החיוב שמחה באכילת הקרבן, יש ג"כ חיוב שמחה של שאר מיני שמחות, וכונתו רק לציין אותן ההלכות בהל' חגיגה, כדי שיעיין הלומד בהל' יו"ט כדי לדעת אותם הדינים.

¹⁶ כבר העיר כן הרב שך באבי עזרי שם.

צ"ע למה הדגישה התורה שכל א' וא' חייב במצות שמחת יו"ט, ומהו הה"א שלא יהיו חייבים?¹⁷ ויתכן שכוונת הפשוטו של מקרא היא שהחיוב שמחה מתקיים ע"י שמשמח אחרים. ויתכן שכך היא כוונת הגמ' (פסחים קט.). "ת"ר חייב אדם לשמח את ביתו ברגל שנאמר ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך",¹⁸ שגבי הקיום כשמשמח את ביתו, מביאה הגמ' את המשך הפס', משא"כ גבי קיום מצוה בקרבן מביאה הגמ' (שם הובא ברמב"ם הל' חגיגה א: א) את הפס' גבי פרשת הר גריזים והר עיבל (דברים כז: ז) ואומרת "תניא, רבי יהודה בן בתירא אומר בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר, שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלקיך". שבפשוטו אין שום קשר בין הפס' גבי הר גריזים לשמחת יו"ט. ואף אם ננקוט שכוונת הגמ' רק שלומדים מאותו פס' שאכילת שלמים גורמת לשמחה, הרי לפי הגר"ח והגרא"מ שך שאין חיוב א' כללי להיות שמח, כנר' שצריכים לימוד מיוחד לכל קיום פרטי שאופן א' של דבר הגורם שמחה הוי בכלל מצות שמחת יו"ט, ומהיכא תיתי לגמ' שהמין שמחה של קרבן שייך בכלל לשמחת יו"ט? ולפ"ז אולי כוונת הגמ' לומר שלומדים הקיום שמחה בקרבן מדרשה שמקשר את הפס' גבי הר גריזים והר עיבל למצות שמחת יו"ט.¹⁹

ויתכן שכך מדויק בלשונות הרמב"ם. במשך ספר המצוות ומשנה תורה הרמב"ם מביא את הפס' 'ושמחת בחגך' בחמישה מקומות:

¹⁷ על דרך דברי המכילתא גבי מלאכת שבת, מובא ברש"י עה"ת (שמות כ: ז) "אתה ובנך ובתך – אלו קטנים. או אינו אלא גדולים, אמרת הרי כבר מוזהרים הם".

¹⁸ גירסת הרי"ף (פסחים כג: בדפי הרי"ף)

¹⁹ איתא בגמ' (חגיגה דף ח) "ושמחת בחגך לרבות כל מיני שמחה". רש"י (שם) כ' "ושמחת – כל השמחות במשמע, דלא בעי מיניה אלא שמחה, ואמר מר: אין שמחה אלא בבשר, והאי בשר הוא", ולכ' משמע מדברי רש"י שאין כוונת הגמ' 'לרבות' כל מיני שמחה, אלא שמשמע מלש' הפס' דאין אופן מסויים כדי לקיים מצות שמחה. אולם, לכ' פשוטו לש' הגמ' (מדכתיב 'לרבות') משמע שיש איזה שהוא ריבוי כאן. ובאמת הראב"ד (בפירושו לספרי פיסקא קמא) "ושמחת – היינו שלמי שמחה, ומדלא כתיב שלמים בהדיא הרבה כל מיני שמחות לרבות שלמי נדרים ונדבות", ומשמע שלמד שהדרשה מרבה נדרים ונדבות. ויתכן שהרמב"ם למד על דרך הראב"ד, אלא שהרמב"ם סובר שמרבה הקיום בקרבנות בכלל.

א. ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה נד – "והמצוה הנ"ד היא שצונו לשמוח ברגלים והוא אמרו יתעלה (ס"פ ראה) ושמחת בחגך". הרמב"ם שם דן על ב' החלקים של שמחת יו"ט, קרבן ושאר מיני שמחות.

ב. מנין המצוות הקצר לרמב"ם – "לשמוח ברגלים שנ' ושמחת בחגך"²⁰. הרמב"ם שם איירי בכ' החלקים של שמחת יו"ט, קרבן ושאר מיני שמחות.

ג. הלכות חגיגה א:א – "השמחה שנאמר ושמחת בחגך ... והשמחה האמורה ברגלים היא שיקריב שלמים יתר על שלמי חגיגה, ואלו הם הנקראים שלמי שמחת חגיגה שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלקיך". הרמב"ם שם דן על שמחה בקרבן.

ד. רמב"ם הלכות ביכורים פרק ג הלכה יב – "ברגלים אומר ושמחת בחגך מה שמחת החג בשלמים וכו'". הרמב"ם שם איירי בשמחה בקרבן.

ה. רמב"ם הלכות יום טוב פרק ו הל' יז-יח – "שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים כולם אסורים בהספד ותענית, וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו שנאמר ושמחת בחגך וגו', אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כמו שאנו מבארין בהלכות חגיגה יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד ואחד כראוי לו. כיצד הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות וכו'". הרמב"ם שם איירי בשמחה בשאר מיני שמחות.

לכ' צ"ע בלשון הרמב"ם למה כ' "וגו'" (היינו שמביא את כל הפסוק של ושמחת בחגך) אך ורק בהל' יו"ט כשדן על שאר מיני שמחות לחוד, מה שלא כ' כן בכל שאר המקרים של שמחת יו"ט שדנים או על קרבן לחוד או על קרבן ושאר מיני שמחות ביחד. ואולי כוונת הרמב"ם היא כמו שכתבנו לעיל. הפשוטו של מקרא דן על השמחה של שאר מיני שמחות, וקרבן נלמד רק מדרשה, ושייך הדרשה רק למילים 'ושמחת בחגך'.

ולכ' זה ג"כ מדוייק מלש' הרמב"ם בסה"מ (שם) שכ' "והענין הראשוני הרמוז²¹ אליו בצווי הזה הוא שיקריב קרבן שלמים על כל פנים", שחייב קרבן אינו אלא רמוז²² בפס' ושמחת בחגך.

²⁰ כך הוא הגירסא בכתבי היד.

²¹ וכע"ז בכל התרגומים שראיתי.

אולם באמת, יש קושיא נגד הסברינו מלשונות הרמב"ם גבי הדין של 'שאר מיני שמחות' עצמו. בסה"מ הרמב"ם מתאר את קיום שמחה בקרבן כ"הענין הראשוני" במצות שמחה, ורק אח"כ מביא את הדין של שאר מיני שמחות וכתב "וכולל באמרו"²³, ואולי משמע שהנקודה העיקרית של המצוה היא הקרבן. בנוסף לזה, כשמביא הרמב"ם את דיני שאר מיני שמחות במשנה תורה בהל' יו"ט, הרמב"ם מציין שיש שמחה ע"י קרבן ג"כ וכתב "אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים... יש בכלל אותה שמחה לשמחה הוא ובניו ובני ביתו כל אחד ואחד כראוי לו". לעומת זאת, כשמביא הרמב"ם את דיני שמחה בקרבן בהל' חגיגה, לא ציין שיש דרך אחרת של שאר מיני שמחות במצות שמחת יו"ט, ולכ' משמע שהשמחה העיקרית היא בקרבן. זהו בפרט קשה לדעת הרמב"ם שבדרך כלל מעדיף פשוטו של מקרא על דרשות וכ' (שרש ב') "שלא כל מה שנלמד באחת משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן או ברבוי ראוי למנותו" בספר המצוות, ואפ' קורא לדרשות (שם) "מדרבנן, כיון שאין פסוק מורה עליו"²⁴, ולכ', לפי דברינו, הי' לו לרמב"ם להדגיש שאר מיני שמחות דוקא. ועדיין צריך עיון.

ה. דין שלישי במצות שמחת יו"ט

איתא ברמב"ם (לולב ז:ג)²⁵ "במקדש לבדו נוטלין אותו (לולב) בכל יום ויום משבעת ימי החג שנאמר ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים".

²² בשרש ב' כ' הרמב"ם "רוב דיני התורה יוצאו בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן ושהדין היוצא במדה מאותן המדות הנה פעמים תפול בו המחלוקת ושיש שם דינין הם פירושים מקובלים ממשוה אין מחלוקת בהם אבל הם מביאים ראיה עליהם באחת משלש עשרה מדות כי מחכמת הכתוב שהוא אפשר שיימצא בו רמז מורה על הפירוש ההוא המקובל".

²³ כבר הארנו לעיל, שלפחות לדעת הגרא"מ שך בדעת הרמב"ם, לא יתכן לומר ששאר מיני שמחות ממש טפל לשמחה ע"י קרבן.

²⁴ אף שפשוט שחייב לקיים את הדינים הנלמדים מדרשות מדאורייתא, אפ"ה לש' דרבנן מראה את ההבדל העקרוני, לדעת הרמב"ם, בין פשוטו של מקרא לדרשות. לפ"ז לכ' קשה לומר שהרמב"ם חשב ששמחה בשאר מיני שמחות היא הענין העיקרי של הפס' "ושמחת בחגך".

²⁵ ע"פ הספרא.

עוד כ' הרמב"ם לגבי שמחת בית השואבה (לולב ח:יב) "אף על פי שכל המועדות מצוה לשמוח בהן, בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתירה שנאמר ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים... ומתחילין לשמוח ממוצאי יום טוב הראשון, וכן בכל יום ויום מימי חולו של מועד". הרמב"ם במקומות האלו מביא פס' חדש, "ושמחתם לפני ה' אלקיכם", ויש לעיין למה הצריך הפס' הזה.²⁶

איתא בגמ' (חגיגה דף ח) "תנו רבנן ושמחת בחגך לרבות כל מיני שמחות לשמחה. מכאן אמרו חכמים ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה, והכהנים בחטאת ואשם ובבכור ובחזה ושוק. יכול אף בעופות ובמנחות תלמוד לומר ושמחת בחגך מי שחגיגה באה מהם, יצאו אלו שאין חגיגה באה מהם. רב אשי אמר מושמחת נפקא, יצאו אלו שאין בהן שמחה". דין זה מובא ברמב"ם (וכדעת רב אשי) בהלכות חגיגה (ב:י) "אין יוצאין ידי חובתן לא בעופות ולא במנחות שאינן בשר המשמח". ולכ' כוונת לש' הרמב"ם "אין יוצאין", הוא שבשר קדשים מעכב מצות שמחה אפ' בדיעבד. יוצא אז שאף החיוב שמחה ע"י אכילת קרבן, דהיינו שמחה רוחנית, מצריך ג"כ שמחה ע"י הנאה גשמית. כמו"כ כנר' שהשמחה של שאר מיני שמחות מיוסד על הנאה גשמית, שהרי כל האופנים של שאר מיני שמחות המובא במשנה תורה, הן גשמיות (בשר, יין, בגדים, תכשיטין, קליות, אגוזים, מגדנות). בנוסף לזה, לכ' פשוט, ששמחה הנובעת מקשר בין אדם לחבירו (כמו שהסברנו לעיל), מיוסד דוקא על הנאה גשמית.

כנר' שלמד הרמב"ם (ע"פ חז"ל) מהפס' "ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים" שיש פרשה ג' של שמחת יו"ט שהיא שמחה רוחנית לחוד (שהפרשה שם דנה על מצות לולב שאין בה שום דבר גשמי), וחיוב שמחה כזו נתחדשה דוקא במקדש (וכנר' דוקא בחג הסוכות), ולדעת הרמב"ם הוא ג"כ המקור לשמחת בית השואבה.²⁷

²⁶ כמו"כ קשה על הרמב"ם מדבריו בסה"מ (עשה קסט) שכ' "המצוה הקס"ט היא שצונו ליטול לולב ולשמוח בו לפני ה' שבעת ימים".

²⁷ ובאמת לכ' צ"ע שלעומת במשנה תורה, הרמב"ם בסה"מ (ע' נד) כולל שמחת בית השואבה בשאר מיני שמחות וכ' "וכלל באמרו ושמחת בחגך מה שאמרו ג"כ שמח בכל מיני שמחה. ומה לאכול בשר בימים טובים ולשתות יין וללבוש בגדים חדשים

ו. עוד ב' נפק"מ במח' בין הריטב"א והרמב"ם ע"פ הנ"ל

א. קיום מצות שמחה ע"י אמירת הלל

איתא ברמב"ן (השגות לשרש א') "הנראה מדבריהם שהוא (הלל) מן התורה כמו שפירשתי ויהיה הל"מ או שהוא בכלל השמחה שנצטוינו בה כמו שכתוב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם כי עיקר השירה בפה וכלי לבסומי קלא הוא ונצטוינו בשמחת השיר על הקרבן ושלא בשעת הקרבן בכלל השמחה אלא שמיעטו ראשי חדשים בגבולין מפני שאינו מקודש לחג ואינו טעון שירה. ושם במסכת ערכין (יא.) אמרו מניין לעיקר שירה מן התורה מהכא תחת אשר לא עברת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב אי זו היא עבודה שהיא בשמחה ובטוב לבב הוי אומר זו שירה. אם כן אפשר שנדרוש בימים טובים שכתוב שמחה ונתרבו כל מיני שמחות שתהא השירה מכללם." הרמב"ן סובר שרואים מהפס' של "וביום שמחתכם" ששירה גורמת שמחה, וממילא סובר שהלל הוא קיום מצות שמחת יו"ט.

לכ' צ"ע על דברי הרמב"ן שהלל אינה אלא שמחה רוחנית, ואין בה שום שמחה גשמית, ומהיכא תיתי ששמחה כזו היא חלק ממצות שמחת יו"ט חוץ למקדש, שהרי הערנו לעיל שיש מקור לשמחה כזו דוקא במקדש ודוקא בסוכות? בפשטות צ"ל שהרמב"ן סובר כדעת הריטב"א ששמחת יו"ט היא דין א' כללי, וממילא כל מה שגורם שמחה לבן אדם (שמחה רוחנית, שמחה גשמית, או שילוב ביניהם) הוי קיום של מצות שמחת יו"ט, ומסתמא החיוב להביא קרבן של בשר דוקא, לדעת הרמב"ן, אינו אלא למצוה מן המובחר. אולם הרמב"ם, שכ' ש"אין יוצאין" בלי בשר המשמח²⁸, הולך לשיטתו שיש ב' דינים נפרדים של שמחה, ואינו נכון לומר שאם אדם משמח ע"י דבר פלוני

ולחלק פירות ומיני מתיקה לקטנים ולנשים. ולשחוק בכלי ניגון ולרקוד במקדש לבד והיא שמחת בית השואבה. זה כולו נכנס תחת אמרו ושמחת בחגך", ובאמת לכ' שמחת בית השואבה אינו שייך בכלל לשאר האופנים של שאר מיני שמחות המופיעות שם, ואינו מקביל למה שכ' במשנה תורה, וצ"ע. ועי' אמת ליעקב (חגיגה ז: ד"ה ומ"מ צריך) שדן על זה.

²⁸ כדהערנו לעיל אות ה.

שבהכרח יקיים מצות שמחה עי"ז. (ומסתמא העושה שמחת בית השואבה בפסח, או חוץ למקדש, אף שישמח עי"ז, לא יקיים מצות שמחה לדעת הרמב"ם, שלא נתחדשה התורה מצות שמחה ע"י שמחה רוחנית חוץ מחג הסוכות במקדש, וכ"כ הרמב"ם בסה"מ (עשה נד) ששמחת בית השואבה היתה מצות שמחה "לרקוד במקדש לבד").

הרמב"ם (הל' חנוכה ג:ו) כ' "קריאת ההלל לעולם מדברי סופרים בכל הימים שגומרין בהן את ההלל ... אבל ראש השנה ויום הכפורים אין בהן הלל לפי שהן ימי תשובה ויראה ופחד לא ימי שמחה יתירה," ומשמע שקריאת הלל בשאר ימים טובים מקושר למצות שמחה. אולם, כנר' שכוונת הרמב"ם היא, שמפני שמחה היתירה נותנים שבח לה' ע"י אמירת ההלל (שלדעת הרמב"ם החיוב הלל נובע משמחת יו"ט, ואינו גורם לקיום מצות שמחת יו"ט).

ב. חיוב לשחות יין (לעשות קיום למצות שמחה) לכל ז' ימי הפסח

הגמ' (ערכין י) מקשה "מאי שנא בחג דאמרי' (הלל) כל יומא, ומאי שנא בפסח דלא אמרינן כל יומא? דחג חלוקין בקרבנותיהן, דפסח אין חלוקין בקרבנותיהן".

כתב מו"ר הגרצ"ש שליט"א (בעקבי הצאן עמ' פ-פא) "מבואר במשנה סוכה מח דההלל והשמחה שמונה ומשמע עפ"י פשוטו שכמו שחייבים לומר הלל בכל יום ויום משמנת ימי החג ה"נ חייבים בבשר ויין בכל יום ויום מחי"ת ימי החג. אך בכאן נראה שיש מקום לחלק ולומר דהיינו דוקא בחושמ"ס דהנה בערכין י איתא מאי שנא בחג דאמרינן הלל כל יומא ומ"ש בפסח דלא אמרינן כל יומא וע"ז השיבו דכל יומא דחג חלוקים בקרבנותיהם דפסח אין חלוקים בקרבנותיהם וכיאר בזה כ' רבנו ז"ל [ע"י מש"כ במסורה חוברת ג' עמוד ל"א] דבפ' פנחס יש פרשה מיוחדת לכל יום מחושמ"ס וביום השני וביום השלישי וכו' ואילו לחושמ"פ אין פרשה מיוחדת לכל יום אלא שנזכרו קרבנות המוספים של היום הראשון ולבסוף כתיב ככה תעשה ליום שבעת ימים וכו' ושינוי לשון זה שבתורה מורה על כך שבסוכות יש קדוה"י מיוחדת בפנ"ע לכל יום ויום משא"כ בפסח שיש קדוה"י אחת הנמשכת לכל ז' הימים ומה"ט הוא

דמחולקים דיניהם לגבי אמירת ההלל דהמחייב לאמירת ההלל הוא חיוב השמחה כמבואר בהשגות הרמב"ן לספהמ"צ שורש א' ובסוכות שיש קדוה"י מיוחדת לכל יום ויום בפנ"ע דבר זה מחייב שבכל יום ויום יש לעשות מעשה של שמחה וי"ל דהיינו גם שמחת הנפש וגם שמחת הגוף עיי"ש בלשון הרמב"ן ולכך שפיר מוכן דין המשנה שההלל והשמחה כל שמונה שבכל יום ויום מימי חג אתמול כי היום יש חיוב שמחה בפנ"ע כך י"ל שאינו יוצא במה שאכל בשר ויין אתמול משא"כ בפסח שיש קדוה"י אחת ארוכה הנמשכת לכל זיי"ן הימים וממילא אין שם אלא חיוב אחד של שמחה לכל ז' הימים וכשם שיוצא מעיקר הדין במה שכבר אמר ההלל ביום הראשון ה"נ י"ל שכבר יצא י"ח שמחת יו"ט במה שכבר אכל בשר ויין ביום הראשון ולפלא שלא ראיתי להמחברים שחילקו בזה. היינו, לאור שסובר הרמב"ן דהמחייב לאמירת ההלל הוא מצות השמחה, ואומרים הלל רק ביום א' ממשך ימי הפסח, מוכיח הגרצ"ש שכמו"כ יש חיוב רק לאכול בשר ולשתות יין (היינו לעשות 'מעשה שמחה') רק ביום א' ממשך ימי הפסח.²⁹ ואז הגרצ"ש מתמיה, למה לא העירו כן האחרונים.

עלינו להשתדל לתרץ לדברי הפוסקים שלא כתבו כדברי מו"ר הגרצ"ש. לפי דרכינו יתכן לומר שלכ' לדעת הרמב"ם, אין שום קיום שמחת יו"ט באמירת הלל (וכדהסברנו לעיל), והרמב"ן כאן הולך לשיטתו (וכדעת הריטב"א) שיש קיום מצות שמחה בכל הדבר המשמח, ואפ' באמירת הלל שהוי שמחה רוחנית לחוד, וממילא א"א להוכיח מהלל לחיובי שמחה לדעת הרמב"ם.³⁰

²⁹ שאלתי לגרצ"ש שהרי הרמב"ן (מובא במ"מ חנוכה ג:ז) סובר שיש חיוב מן הדין לקרות הלל בכל יום מימי הפסח, והסביר הגרצ"ש שהרמב"ן מחייב הלל בשאר ימי הפסח רק מדרבנן.

³⁰ ולולא דמספתינא מהגה"צ מו"ר הגרצ"ש אולי יש להעיר על מה שכ' דהמחייב לאמירת ההלל הוא חיוב השמחה, שלכ' אף לרמב"ן עיקר קיום שמחת יו"ט אינו אלא באכילת הקרבן (וכגמ' בפסחים קט.), ולא באמירת הלל, וכוונת הרמב"ן רק שיש קיום שמחה באמירת הלל, ומסתמא הוי קיום שאינו מן המובחר כמו כל השאר מיני שמחות (כגון שתיית יין). למרות שיש קיום מצות שמחה ע"י אמירת הלל, לא תיקנו חז"ל לאמרו בכל יום מימי הפסח, כי בעצם המחייב של הלל הוא לתת שבח לה', וכאילו במקרה ג"כ מקיים ע"י אמירתו מצות שמחה. כשהגמ' בערכין אומרת שפסח אינו חלוקין בקרבנותיהן

וממילא אין אומרים הלל בכל יום מימי הפסח, הכוונה שלאור זה אין חיוב לתת שבח לה' בכל יום מימי הפסח, ולכ' אין זה מקושר לשמחת יו"ט. כעיי"ז איתא בתורה (ויקרא ט:כד) "ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח את העלה ואת החלבים וירא כל העם וירנו ויפלו על פניהם", שכשהי' גילויי שכינה מיוחד, כלל ישראל "וירנו" (תרגום אונקלוס: "שבחו"), וזהי ג"כ התרגום של המלה 'הלל' בפס' (בראשית יב:טו) בפס' "ויראו אתה שרי פרעה ויהללו אתה אל פרעה ותקח האשה בית פרעה", שמתרגם אונקלוס המלה "ויהללו" שבחו, ובפשטות כוונת הגמ' בערכין שלאור שיש קשר יותר מיוחד לשכינה בכל יום מימי הסוכות (מפני חלוקין בקרבנותיהן), תיקנו חז"ל לומר הלל בכל יום. יוצא שיתכן שאף הרמב"ן יסכים לדברי האחרונים שלא העירו כגרצ"ש, שיש חיוב לעשות מעשה שמחה (כגון שתיית יין) אף בכל ימי הפסח (ולפ"ז אף לרמב"ן, כמו לרמב"ם, בעצם החיוב הלל נובע מהקשר לה', אלא שמאיר הרמב"ן שגם כן יש קיום מצות שמחה ע"י אמירתו).

ולכ' זהי פשטות כוונת הגמ' שדנה על למה אין אומרים הלל בשבת ור"ח ולכ' ברור שאין בהם מצות שמחה שאין שום מקור בפס' למצות שמחה בימים האלו (וע' נפש הרב עמ' קצג-קצד שמסביר מור"ר הגרצ"ש, לשיטתו, את כל השו"ט דגמ' שמה, שיש ה"א שיהא מצות שמחה בימים האלו עיי"ש). יתכן שזהי ג"כ התירוץ לקושיית השאג"א (סט) על דעת הרמב"ן שהקשה "אני תמה על הרמב"ן אס"ד דהלל של י"ט בכלל מצות שמחה הוא א"כ לר"ז דס"ל דנשים חייבות במצות שמחה מן התורה וכמשכ"ל הה"ג דחייבות בהלל של י"ט א"כ תקשה הא דתנן בפ"ג דסוכה (לח.) "דנשים פטורות מהלל. היינו, דמקשה השאג"א על דעת הרמב"ן אין נשים פטורות מאמירת הלל לאור שהן חייבות במצות שמחה (לדעת השאג"א). ויתכן שהרמב"ן יסביר שאף שיש קיום מצות שמחה ע"י אמירת ההלל, עיקר המחייב אינו מקושר למצות שמחת יו"ט, ואין 'חיוב' לומר הלל מטעם שמחת יו"ט (אלא, אמירת הלל היא אופן א' שאיש [ולכ' אשה ג"כ] יכול לבחור כדי לקיים מצות שמחה). וממילא חז"ל לא חייבו נשים במצות הלל, אף שהן חייבות למצוה הצדדי שמקושר אליה אמירת הלל, דהיינו שמחת יו"ט.